

De leraar als maat der dingen

Kenmerkend voor het boeddhistisch pad is dat het een pad is dat van levende leraar op student overgeleverd wordt. Vanaf de Boeddha is het altijd de levende leraar geweest die de dharma belichaamde en vormgaf.

tekst: André Kalden

Tijdens zijn leven spoorde de Boeddha zijn monniken aan om onderricht te geven. In de Nandakovāda Sutta, bijvoorbeeld, geeft een monnik, de eerwaarde Nandaka, op verzoek van de Boeddha onderricht over tijdelijkheid en verandering, en in de vroege Pali-soetra's vinden we diverse andere voorbeelden van het doorgeven van onderricht van de Boeddha door anderen dan de Boeddha zelf. Na de dood van de Boeddha continueerden de oudere monniken deze gewoonte. Zo legt de Visuddhimagga (Het pad van purificatie) – in de theravada-traditie de belangrijkste tekst naast de Pali-soetra's – grote nadruk op het vinden van een geschikte leraar, een Kalyāna Mitta, een nobele vriend, teneinde het juiste onderricht te ontvangen (Vism.1.97-117). Die geschikte leraar is 'beminnelijk, eerbiedig en aanbiddelijk, een raadgever, een geduldig luisteraar, een spreker die diep onderricht geeft, en een – zo wordt daar waar-schuwend aan toegevoegd – die niet tot een nutteloos doel leidt.' (A.IV.32; Vism.1.98).

MEDICIJN –

Niet alleen in theravada, maar ook in latere vormen van boeddhisme, in mahayana, zoals zen, neemt de levende leraar bij het dharma-onderricht een essentiële plaats in. De zesde-eeuwse meester Bodhidharma, de 28^e patriarch van het boeddhisme die traditioneel gezien wordt als degene die het boeddhisme van India naar China bracht en daarmee de eerste patriarch van zen (Ch'an) werd, liet er in zijn nage-laten werk geen misverstand over bestaan: 'Als je niet snel een leraar vindt, dan zal je leven tevergeefs zijn. Het is waar, je hebt de boed-dha-natuur. Maar zonder hulp van een leraar zul je het nooit weten.' De Japanse zenmeester Eihei Dōgen Zenji (1200-1253) stelde in zijn Gakudō-yōjinshu (vrij vertaald: Punten om in de gaten te houden bij het praktiseren van de weg): 'Het is voor beoefening van boeddha-dharma belangrijk om instructies te ontvangen van een

De wijze

*Zoals iemand die een schat onthult
is de wijze die jouw fouten ziet
en er op wijst.*

*Het goede zal er van komen,
niet het slechte
als je met zo iemand omgaat.*

Dhammapada 76

'Het is waar, je hebt de
boeddhanatuur.
Maar zonder
hulp van een
leraar zul je het
nooit weten'

◀ bodhidharma

leraar. Gebruik nooit je eigen ideeën als basis. (...) Als je geen ware leraar kunt vinden, dan is het beter om [de dharma] niet te beoefenen. (...) De kracht van de boeddha-dharma is afhankelijk van de vraag of je [spiritueel] grootgebracht wordt door je leraar of niet, en of je [het pad] werkelijk met een leraar beoefent,' aldus Dōgen. Vajrayana, de vorm van Boeddhisme die we onder meer in Tibet vinden, gaat zo mogelijk een stap verder. Daarbinnen is de leraar het boeddhistisch pad, zou je kunnen zeggen, 'de perfecte kruik die de schat van de ware leer bevat,' zoals Patrul Rinpoche (1808-1887) omschrijft. Boeddha werd gezien als de arts en zijn leer als medicijn en het was aan de leraren van de diverse scholen en stromingen dit medicijn door de tijden heen werkend te houden. Vanuit deze achtergrond bezien is het begrijpelijk dat de vorm waarin de boeddha-dharma gegoten werd, in de loop der jaren veranderde terwijl de essentie overeind bleef.

Dit was tegelijkertijd reden om te waarschuwen voor onechte leraren die het verkeerde medicijn gaven. Zo waarschuwde in de achtste eeuw de leraar Padmasambhava, die volgens traditie het boeddhisme in Tibet introduceerde: 'In de toekomst, wanneer het donkere tijdperk van degeneratie [van de dharma] arriveert, zullen mensen die claimen beoefenaar te zijn de wens hebben anderen onderricht te geven zonder dat zij daar toestemming [van hun leraar] voor hebben. (...) Zonder zelf evenwichtig te zijn, claimen ze anderen van dienst te kunnen zijn. Ik denk dat er velen zullen zijn die in naam van de dharma zullen veinzen, hypocriet zullen zijn, bedriegen en misleiden. Alle mensen van toekomstige generaties die de dharma wensen te beoefenen, lees dit geschreven testament van de bedelmonnik Padmakara en onderzoek zelf!' Volgens overlevering ging Bodhidharma zelfs zover om over leraren te zeggen: 'Tenzij ze hun eigen [boeddha]natuur zien, is hun onderricht van ►

de twaalfvoudige canon niets dan gepreek van duivels.' En Dōgen stelt: 'In de overdracht van boeddha-dharma moet je zeker een ware leraar hebben die verlichting belichaamt. Het is nutteloos om een geleerde als begeleidend leraar te nemen die alleen maar woorden weegt. Dat zou de blinde zijn die de blinde leidt.' En: 'De beoefening van de Weg is volledig afhankelijk van de vraag of je leraar een ware of een onware leraar is. Een beoefenaar is als een goed stuk hout, terwijl de leraar een timmerman is. De schoonheid van een stuk hout zal niet tevoorschijn komen zonder goed vakmanschap. Zelfs een verdraaid stuk hout openbaart zijn eigen nut wanneer er door bekwame handen mee gewerkt wordt. Het zal via deze analogie duidelijk zijn dat het al dan niet komen tot realisatie afhangt van het feit of je leraar goed of slecht is.'

'Een beoefenaar is als een goed stuk hout, terwijl de leraar een timmerman is'

Laten we nu kijken naar het inhoudelijke onderricht van de leraren die in de loop der eeuwen de toets der kritiek hebben kunnen door-

staan. Net zoals de Boeddha onderricht gaf op basis van de omstandigheden, zo deden de leraren na de Boeddha dat als de hoeders van de dharma. Om de werking van het medicijn boeddha-dharma te garanderen werd deze aangepast aan tijd en plaats. Zo kon het gebeuren dat in de loop der eeuwen onderricht werd gegeven aan de hand van bewoordingen en teksten die niet eerder bekend waren. Een geactualiseerd onderricht met betrekking tot de leegte van zelf, kunnen we bijvoorbeeld vinden in soetra's die recenter zijn dan de Pali-soetra's, zoals het Hart Soetra die in de korte versie maar één pagina bevat. En op die ene pagina staat één zin die beschouwd wordt als de meest kernachtige weergave van de leer van de Boeddha; een zin die in het Hart Soetra wordt uitgesproken door de Boeddha van Compassie, Avalokiteshvara, die naar beneden kijkt en onze wereld ziet: 'Vorm (rupa) is leegte (shunyata), leegte is vorm.'

STOF –

Er bestaan veel verschillende commentaren op deze beroemde tekst, maar het commentaar van de bekende Japanse zenmeester, Hakuin Zenji (1689-1769), laat goed zien wat voor plaats de leraar in het boeddhistisch onderricht heeft. Hij zegt over de beroemdste regel in het boeddhisme, 'Vorm is leegte, leegte is vorm':

'Onzin! Een waardeloze collectie troep. Probeer geen apen in

bomen te laten klimmen. Deze spullen hebben tweeduizend jaar stof op de planken vergaard. Meester Hsieh zit in zijn visboot en wringt het water van zijn vislijn.'

De beoefening van de Weg behoeft een levende ware leraar die in een traditie van leraren staat en daarbinnen geautoriseerd is onderrecht te geven. In het boeddhisme vormt deze leraar de maat der dingen; niet de traditie, niet de rituelen, niet de heilige plekken, nee, zelfs niet de soetra's. Het is daarom dat een zenmeester als Hakuin over een regel in het beroemdste soetra binnen zijn traditie 'Onzin!' kan roepen en toch, ja zelfs juist, wordt gerespecteerd. ❁

André Kalden (1961) is voormalig wetenschapsjournalist. Hij beoefent het boeddhisme in de Tibetaans-boeddhistische Nyingma traditie.

Bronnen

De belangrijkste geraadpleegde bronnen voor dit artikel zijn:
De leraar in Theravada: Mahathera, P. V. (1962). *Buddhist Meditation in Theory and Practice, A General Exposition According to the Pali Canon of the Theravada School*. Colombo: M.D. Gunasena & Co., p. 95-102 || Citaten van Bodhidharma: Pine, R. (1989). *The Zen teachings of Bodhidharma*. New York: North Point Press, p.15 || Citaten van Dogen: Dogen. (Engelse uitgave 1998). *Dogen Zen*. (S. Okumura, Vert.) Tokyo: Soto-shu Shumuchō, p. 12, 17, 19, 24 || Dogen, E. (1993). *Bendowa, Talk on Wholehearted Practice of the Way*. (S. Okumura, Vert.) Kyoto: Takura Gojo Sagura, p. 43 || Citaat van Padmasambhava: Tsogyal, Y. (vert. 2003). *Dakini Teachings*. (Erik H. Schmidt, Vert.) New Delhi: Rupa & Co., p. 150 || Citaat Hakuin: Hakuin. (1996). *Zen Words for the Heart, Hakuin's Commentary on the Heart Sutra*. (N. Waddell, Vert.) Boston: Shambhala, blz.31-32.

- advertenties -

Unity in Duality: opleiding in de boeddhistische filosofie en psychologie en haar hedendaagse toepassing

Start: april 2011
Hoofddocent: Lene Handberg

Programma:

- * Bewustzijn en werkelijkheid
- * Zelfreferentie en methoden van transformatie
- * Psychotherapeutische en maatschappelijke toepassing
- * Spirituele verdieping

Voor info en brochure: info@tarab-instituut.nl

Voor meer informatie over de activiteiten van het Tarab Instituut: www.tarab-instituut.nl of www.tarab-institute.org

Unity in Duality

In verbinding met de ander van hart tot hart

Hoofdopleiding Intuïtief Coachen

Een unieke combinatie van Westerse en Oosterse denkwijzen.

Masterclass Intuïtief Coachen

Een ontmoetingsplaats voor reflectie en professionaliteit.

Leergang Inspirerend Communiseren

Een nieuwe manier van communiceren.

Spirituele BusinessClass

Een weg naar bewust en authentiek leiderschap

IMC Mensontwikkeling
mensgerichte opleiding & coaching

www.mensontwikkeling.nl